SERENISSIMI ET POTENTISSIMI PRINCIPIS IACOBI,

Dei gratia,magnæ Britanniæ,
Franciæ,& Hiberniæ Regis,
Fidei defensoris,&c.

MEDITATIO IN ORATIONEM Dominicam;

Ad Subditos suos, eos præ-
sertim,qui aulam sequuntur.

Ioh.26.23.
Quicquid meo nomine petieritis
à Patre,dabitur vobis.

Londini
Apud Bonhamvm Nortonivm, &
Ioannem Billivm Typographos
Regios, M.DC.XIX.

PRÆFATIO.

QVod Virgilius Æneidi suæ præfatus est, Ille ego qui quondam; id ego iure possem meæ huic in Orationem Dominicam meditationi præmittere, licet fine planè contrario. Nam Poeta eo proœmio ostendere

[illegible]it, quantū ſacræ ſcripturarum argumentis beneficio ſubuectus fuerit, ab aratro ſcilicet ad arma & Heroico translato ſtilo: at ego, contraria profſus ratione, ex alto & profundo myſteriorum Apocalypſeos abyſſo, in qua elephas etiam natare poſsit, venio nunc meditationem ſcripturus ad planam, æquabilem, & facilem illam Orationem Do*minicam; quam nulla non*

non annus aut [illegible]
enumeraret [illegible] nullus
puer, bene educatus, Ca-
techismo suo interpreta-
tur; mutato sic robustiore
cibo, unde viri alendi
sunt, cum lacte infantibus
aptiore. Verùm *ego iam
annis invalesco, & (quod
vulgò dicitur) senes bis
pueri sunt. nec desit Car-
dinalis Bellarmini ex-
emplum, qui digladiatio-
nibus polemicis & con-
trouersijs, quibus priorem

* [illegible] post quinqua- gesimum æta- tis annum ad scriptionem li- brorum ac- [illegible]

vitam in solidum manci-
pauerat, non ita pridem
valedixit, contentus me-
ditatiunculam aliquam
quotannis edere, eamque
duobus aut tribus fabulo-
sis ornatam miraculis:
qua in re me æmulum nō
inueniet. Nunc verò,
dum apud me cogito, cui
demum opusculum hoc,
quod horis somni maxima
ex parte suffuratus sum,
dicare oporteat; dumque
in memoriam reuoco,

Rejice aniles fabulas. 1. Tim.

quam sollicite in librorum meorum dedicationibus decorum hactenus obseruarim; unde factum est, vt ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ, HENRICO, *filio quondam meo, inscripserim, quod nunc ad* CAROLVM, *unicum iam mihi superstitem, pertinet, nempe, & libri illius & omnium bonorum fratris sui ex asse hæredem; quemadmodum & Apologiam meam pro Iuramento fidelitatis omnibus*

Christianis Principibus & Rebuspublicis dicaui, quia eorum intererat illius operis argumentum; ceteros autem libros, qui res tractabant omnibus personis communes, candido Lectori, cuicunq; demum, nuncupaui: Nemo mihi occurrebat Te aptior, Buckingame, *cuius nomen præferret hæc meditatiuncula; quæ, quia ad perspicuam & breuem admodum precationem*

nem conscripta est, homini Aulico magis videtur conuenire. Illis enim plerumque (si vera est communis opinio) nec vacat, nec *libet longis precibus operam dare, et breues amant Missas ac prandia prolixa. Verum vt, amoto ioco, quod res est loquar, Tibi ea præfatio ob breuitatem & perspicuitatem conuenientior est. Ob breuitatem quidem, quia dum tui erga me officij

*Similes enim sunt S. Christophoro, qui vt Christi seruus fieret, orare aut ieiunare nec potuit nec voluit; & eam ob causam ab Eremita ostiarius constitutus fuit.

ficij aſsiduitatem, & quotidianas miniſterij tui curas expendo, quantáque flagitatorum examina à te pendeant, importunæ ſine modo & temporum diſcrimine, pauxillum temporis tibi videtur ſupereſse ad ſacras meditationes. Ob perſpicuitatem verò, quia tibi non contigit in ſcholis educari. quid quòd & alijs multis de cauſis in hanc lucubrationem tibi ius vẽdicare poſſis?

sis? & prima quidem esto ipsa scriptionis occasio: sæpe enim, antequã eam aggrederer, Tibi, & quidem vni, nonnulla eorum communicaui, quæ in Orationem Domini- cam *meæ mihi cogitationes suggesserant: & tu sæpe rogasti, vt pennam chartæ admouerem. Deinde verò, sicut pater est noster cœlestis quem ea prece compellamus, ita, qui eam tibi nunc offero,*

pater tuus sum, non politicus modò, sed etiam œconomicus, & quidem propiore quàm cæteris gradu. Tertiò, ut oratione illa bene discas uti. Nam quum in tuo ingenio formando nonnullam quotidie operam suscipiam, quò mihi in huius vitæ negotijs commodiùs inseruias; à ratione certè alienũ foret, ea, quæ Dei sunt, negligere: nam timor Domini eſt initium

um sapientiæ. Denique agnosco, & quidem cum gaudio, eum te esse, qui hoc à me munusculum merearis, propter exemplum pietatis quod aulæ præfers, non solum Dei verbo frequenter auscultans, verumetiam sacramentum altaris crebrò percipiens: unde & charitas tua manifestè elucet, & humanitas illa condonandi offensas; quod hac meditatione

præ-

*præter cætera mortalibus commendatum volo: & sane quàm honesta tibi & sancta omni tempore suggesserim consilia, non dubito quin fidus orbi testis ipse futurus sit. * Accipe igitur [illegible] pignus quod[illegible] amoris, hanc stren[illegible] in Vigilia Do[illegible] Natalis cœptam, & vix adulto primo anni mense finitam; Deum orans, ut quem-*

* Chartaceus hic amicus nec incommodis horis tibi importunus fiet, nec veniet non vocatus, nec loquetur non interrogatus; ab adulatione autem, mendacioque, & dissimulatione alienus erit.

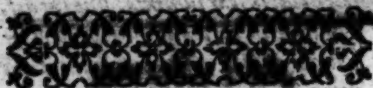
quemadmodum in illo natus es & renatus, ita illi resurgas, et in illo æternum sanctificaris.

Vale.

Ad Lectorem.

Scias, Christiane lector (cuius enim bono sacra haec Meditatio dicata est) quamuis nonnulla hic inciderint, quae in Anglico libello non habentur; non fuisse ea illic omissa, vbi perspicuâ quadam breuitate ad communem captum descendere voluit Serenissimus author, sed in hanc editionem, vbi eruditiorum rationem habuit, consultò reseruata. Ita nec illic quicquam deest, nec hic superest, sed, ex prima consilij ratione, pars ea spontanei aeris, quae iam tibi repraesentatur, in hunc vt commodiorem locum ab Augusto debitore dilata est. Tu vale, & illi vitam diuturnam opta, qui vitae tempora tam piè dispensat.

ILLVSTRISSIMO atque amplissimo Viro, Dn. GEORGIO VILLERIO,

Marchioni Buckinghamiæ, Angliæ Thalassiarchæ, Regiorum equorum Magistro, Equiti Periscelidis, &c.

Vod tua pace fiat, Illustrissime Thalassiarcha, traiiciat libellus hic è nostra Insula in continentem Europæ, & qui Britannus modo erat, nunc, & venturis in sæculis Cosmopolites sit, inscriptus tibi, scriptus omnibus, in gratiam Insularium, at in Christiani orbis commodum. Aer, unde omnium spiritus alitur, nullius censendus est: & bona animi, ut virtutes &

ſcientia, inſtar luminis, ſine ſui diſpendio ſe impertiunt, vt locupletior fiat qui dedit, & minus habeat qui retinuit. In cælos tibi extendit Regia pietas ſacram hanc Orationis ſcalam: ſolus ſine inuidia adſcendere non potes: ſequantur gradatim omnes gentes in ſpatioſam illam aulam; gratior eò venies, quò plures tecum attraxeris. Nec aliud pollicetur cætera tua humanitas, qui apud optimum & ſapientiſsimum Regem ideo videris eſſe gratioſus, vt Reſpubl. inſeruias, & honeſta bonorum vota proueбas. Non meretur huius inſulæ anguſtijs concludi, multò minùs vnius poſſeſsio fieri libellus iſte: itaque iam transfretaturus ſermonem patrium, me adnitente, dedidicit, donatus Romana ciuitate pariq; omnino cum ijs iure, quibus ipſa Roma hodie mater eſt. Caius Gracchus, ſi viueret, controuerſiam fortè ei moueret vt peregrino; ſed idem, qua erat

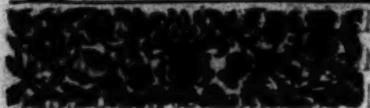
proter-

proteruia, ciues suos negaret, qui mille annis proximis in Palatino monte nati sunt. Est vnicuique linguæ proprium aliquid & insitum, quod nulla arte addiscat alienigena: estque in Regis nostri stilo natiua quædam venustas, quam fidelissimus interpres, vtut se torqueat, nunquam exprimet: ut omittam neminem hodie reperiri tam profluẽte & copiosa Latini sermonis vena, quæ regia eloquẽtiæ vbertati respondeat. Sic Homeri poësin, aut Aristotelis opera nemo Latinus nisi infeliciter attigit. Quòd igitur Meditationem Regiam *mea opera deteriorem habeas, Nobilissime Vir, pro mercede veniam dabis, in delicto præsertim ineuitabili, & quod obsequij necessitate excusetur. Leuius tamen peccauimus, quòd sua Maiestas auxiliarem nobis manum commodârit, permultis mutatis, quæ in mea versione displicebant: pane eun-*

dem

dem habuisses vt authorem sic operis interpretem, nisi luctuosus Reginæ obitus diligentiã eius sub finem remisisset. Vale Heros, & eum inter virtutum tuarum cultores ne dedigneris admittere, qui se tuo patrocinio nunquam faciet indignum.

T. R.

MEDITATIO IN ORATIONEM DOMINICAM.

INter omnia Christianæ vitæ officia nihil est in quo iustius, vel vtilius, quàm Deo seruire: et excellentissima huius seruitij species est oratio; idque varias ob causas: orationum autem omnium perfectissima est Dominica, maximeq; ex vsu nostro, & solatio.

Dei seruitium cæteris Christianæ vitæ officiis antecellere, Christianus nemo ambigat; siquidem homo ad Dei gloriam propriè creatus fuit; quod primò tenetur præstare tempore peregrinationis suæ in terris, quod finitum est, deinde habitationis suæ in cœlis, quod est sine fine. Orationem cæteris Christiani hominis actionibus præstare, testatur præceptum nobis datum, testatur ipsa actionis illius dignitas, testatur fructus, qui ex ea infinitus ad nos redundat. Præceptum est, vt oremus sine intermissione, & hoc vnum est, so-

lumque, quod sine intermissione facere iubemur. Nam cæteris rebus suæ sunt & statæ vices: *singula tempus habent*, vt ait Salomon; at oratio, quando zelus cor hominis accendit, & cogitationes eò disponit, nunquam intempestiua est. Actionis dignitas inde apparet, quòd aliàs quidem cum hominibus nostri similibus omnis noster versatur sermo; at precantes Deum ipsum alloquimur, & cum eo quodammodo sermocinamur, pro tempore quasi Semangeli facti, dum spes nostra & fides precis excitatæ vires acquirunt, Eccles. 3.

vt Deum ad nos deuocent, & nostri veluti iuris eum faciant: immò, vt Deus nobiscum habitet, & nos cum eo sine fine. Infinitus ille, qui ex illius vsu fructus nobis cedit, ex mandato Seruatoris elucet, *petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis*: panem rogantes non accipiemus lapidē, nec pro piscibus serpentes, nec pro ouis scorpiones. Pollicetur nihil negatum iri nobis, quod precando Deum orabimus, modò adsit fiducia exorandi: quin & iubemur * viduę illius importunitatem in precando imitari,

Luc. 6.

* Luc. 18.

cum pari ſucceſſus certitudine. Qua doctrina, ſi vllo vnquam in ſeculo, ſatiè vel maximè in hoc noſtro opus eſt, quo zelus orandi refrixit in nobis & exaruit, inque verba * degenerauit; imprimis in hac Inſula, vbi Puritani conciones ſine inducijs nos iubent venari, prece interea quamlibet minima contentos: atque ita præceptum Apoſtoli, *Orate ſine intermiſſione*, mutant in hoc, *Concionamini ſine intermiſſione*; alterum duntaxat eiuſdem Apoſtoli ſequentes mandatum, *concionantes & hortantes, opportunè & importunè*. Omnium au-

* Satis eſt hac tempeſtate, ſi in congreſſibus noſtris de diuino cultu ſermones tedamus, etſi nihil minùs cogitemus in vita. Scripturarum enim ars eſt, quam nemo ignorat, non anus garrula, non artifex de triuio, vt conqueritur D. Hieronymus ad Paulinum.

tem orationum perfectissimam & excellentissimam esse Dominicam, inter omnes Christianos conuenit, ne quidem ipsa Brunistarũ contumace secta refragante, etsi ipsi, dum precantur, hac formula vti omnino recusant. nempe, vna & sola est hæc Oratio, quam Saluator suo sanctissimo ore mortalibus dictauit, addito imitationis mandato.

Cur autem fanatici hi Christum præeuntem sequi nolint, nulla alia causa est, nisi quia Puritanos Anglos, parentes suos, sequi malunt, quos zelo etiam student antevertere,

tenerent, ex iisdem progressi principijs. Puritani enim nostri solennes orandi formulas à matre Ecclesia * iniunctas vsurpare dedignantur; sed fratrum vnicuiq; , scilicet, è vestigio concipiendæ sunt, & calente vena fundendæ preces: vnde & Brunistæ Orationem Dominicam, licet ab ipso Deo iniunctam, reijciunt, quia vna est è solennibus & statis formulis; contumaciæ suæ æquiuocationem hanc prætexentes, quòd non his verbis, sed hoc modo Christus iusserit orare, videlicet, vt ipsi planos & simplices Seruatoris numeros

*Solennes precum formulæ omni tempore in Ecclesia & præscriptæ & vsitatæ fuere. Concil. Mileuit. Can. 12. *Nec aliæ omnino preces dicantur in Ecclesia, nisi quæ a prudentioribus fuerint tractatæ, vel comprobatæ in Synodo, &c.*

 præ-

prætereant, suumq; orent, aut potius cantillent subitaneum discantum, prout fanaticus eorum Spiritus modos variauerit: non precantes è cõtextu sacro, sed è suo commentario & paraphrasi. Atque ita, dum sibimet ipsi præscribunt Canones, neq agnoscunt Deum pro patre, nec Ecclesiã pro matre. Nam Christus S. Luc. 11. disertis verbis præcipit, *quando oratis dicite, Pater noster.* Et profectò Puritani nostri tantum non cum ijs videntur conspirasse, vt Orationem Dominicam omnino proscribant. Nam vitio vertũnt Ecclesiæ

nostræ,

In nostræ, quòd in Liturgia bis vtamur formula; vt scias quam minimum eius istis hominibus sufficere. Sed monstrosum hoc extemporalium, & subitarũ precum commentum Puritanos pariter & Brunistas transuersos rapit. iure monstrosum dico, siquidem vno eodemq; tempore rem vnam & concipi, & nasci volunt, contra naturæ morem, quæ fœtum post conceptionem matris vtero aliquamdiu concludit, vt ibi augeatur, & maturescat donec edatur in lucem. Et hæc vniuersim est Naturæ via, in animalibus, in vegetabilibus,

* Primo [illegible] regni mei in Anglia, in conuentu Hamptoniensi à me indicto, reprehendebatur inter cætera à Puritanis Dominicæ orationis in Liturgia nostra repetitio.

* Abutuntur eo loco, Matth. 10. Dabitur vobis in illa hora, &c.

bilibus, in mineralibus etiam ipsis intra terrae viscera; vtut Chymici cum Puritanis & Brunistis hîc consentiant. Et sanè Puritanos nostros non iniuria Chymicos Theologiae doctores appelles, cum suis illis purae & purgatae doctrinę quintis essentijs. Naturam quoque imitatur gratia, nihil perfectum primo statim conatu producens, sed certis gradibus.

Verùm ne quis iniuria affectos à me existimet Puritanos nostros, quòd eos Brunistarum patres dixerim; petenda mihi est à Lectore venia, vt aliquantulum hîc,

eius causa, ab instituto meo digrediar. Iam dixi, quo pacto Brunistæ ex illo Puritanorum principio, *quod non sint admittendæ solennes precum formulæ*, Orationem Dominicam nolint recitare; nunc ostensurus sum eorundem principijs niti Brunistarum ab Ecclesia nostra separationem. Puritani nostri Episcoporum regimini, quod Antichristianum dicunt, prorsus aduersantur: vnde & Brunistæ, ne in ipsos cadant ruinæ Babylonis, Episcopos agnoscere recusant, reiectis quoq; eorum nominibus, & titulis, spiritualiq;

& temporali iurisdictione, Puritani Ceremonias Ecclesiæ, quæcunque ad eorum gustum non faciunt, reprehendunt, nempe, à Romana Ecclesia, quæ illis vtitur (vt aiunt) nunc pollutas, quantumuis antea fuerint incorruptæ; abutentes verbis Salomonis in Cantico, *Nigra *sum sed formosa*: vnde Brunistarum dogma sequutum est, non posse se in illius Ecclesiæ sinu diutius manere, aut eius vberibus ali, quæ Antichristianæ superstitionis labe fœdata est, & hoc verum est totius separationis fundamentum. Quæ enim causæ Mini-

* Hæc verba Cantico in hunc sensum citabantur in libello supplice Puritanorum Linconiensium ad me.

Ministros nostros Puritanos faciunt desertores officij, & gregis illis commissi, ex Brunistis sufficiunt, vt Ecclesiæ vnionem prorsus respuant. Et quoniam magnificentissima templa sub Papatu extructa fuere, & sic Pontificiorum hominum manibus, & consecrationibus, & aquis benedictis (vt aiunt) polluta, eam ob causam necesse habent isti, latronum & exlegum more, in syluas & speluncas fugere ad conciones habendas, & sacra facienda, freti omnino Cartwrighti dogmate, *Quod in Ecclesia vere reformata nullum vnquam*

Cartwright contra Whitgift.

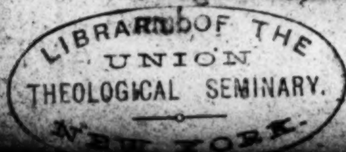
quam locum habere debeat, qui aliquando Pontificius Sacerdos fuit. Atque ita satis, ni fallor, ostendi fundatores esse & parentes Brunistarum Puritanos; siquidem illi id tantum rebus audacter exequuntur, quod hi, quum fidem docent, facere tamen verentur. Nec tantum Brunistarum natio ex Puritanis orta est, sed etiam innumera illa, quæ Amsterodamum obnubilant, sectarum examina ab iisdem principiis prodierunt.

Vera enim illa visibilis Ecclesia, quum rebus prosperis floret, qualis nunc in hoc

regno (Deo gratia) illius cer-
nitur conditio, *Ciuitas est su-*
per montem posita, vbi ipsi cum
liberis suis habitandum est,
in vertice, inquam, editissimi
montis, vnde minimum quis-
que lapsus eò moles agat præ-
cipites, vbi nec fruticulus oc-
currat quam apprehendas,
nec quicquam omnino quod
sufflaminet, donec tota pon-
deris mole in immanem la-
cus illius, hiatum deciderit,
qui igne & sulphure æter-
num æstuat. Quanquam e-
nim illi homini, qui Chri-
stianam fidem, antea igno-
tam, amplecti desiderat, e-
tiam atque etiam cogitan-
dum

dum filij, qui se Ecclesiæ de-
bent addicere: & conscientiæ
æstimo plurimum, sequendum q;
quæ Ecclesia verbum fideli-
us verè annunciet, iuxta re-
uelatam Dei voluntatemq;
non contradicens sacris lite-
ris, nec sacros fidei articulos
inde petitos humanis tradi-
tionibus contaminans. Om-
nes etenim fidei nostræ arti-
culi ita perspicuè in Scrip-
tura proponuntur, vt *agnus*
facilè in hoc flumine ambulet, quem-
admodum ait S. Gregor. Sta-
tim tamen vt facta est electio
Ecclesiæ, in qua viuere &
mori decreuit, eam certè ex
mandato Seruatoris audire
debebit,

Greg. epist. ad Leandrum ante expositionem in Iobum.

debebit; quum Conscientia non nisi ducis vice fungitur, vt veram inueniat Ecclesiam; haudquaquam inuentam iudicatura, sed ab ea vtique iudicanda. quisquis enim Deum pro patre habere cupit, Ecclesiam pro matre agnoscere necesse habet, vt ait D. Augustinus. *Tenete igitur firmiter professionem vestram*, vt hortatur Apostolus; nec vos finite *cuiuslibet doctrinæ vento* abduci: nec priuato aut Sancto illi Spiritui quo Puritani gloriantur, confidite; ne forte per ignei illius zeli scintillam, aliquam ab Ecclesia primum

Augustin. Symbolo ad Catechum.

Ephes. 4. 14.

separati* procedatis dein-
ceps à Brunistis ad vestri inde
ad alterum Anabaptistarum
sectam, & inveni continuò
apud Iudaizantes illos Trask-
kius nomen profiteamini,
adscribendi post omnia in
profanam *Amoris familiam.*
Lux videre est, dimissâ semel è
manibus verâ Ecclesiâ, pri-
uatoque illo *Reformationis*
spiritu, iuxta Puritanorum
disciplinam, adeptato, quàm
pronum sit paulatim labi,
& cadere in Chaos seu ve-
rius sentinam omnium he-
reseôn, & foedam illam far-
raginem, cuius iusta merces
est infernus.

* Hac procedendi verbo vtuntur hi recentes haeretici, quoties ab vna secta ad aliam transfugiunt, quarum nouissima semper pessima.

Sed

Sed nunc propositum iter prosequemur, veritas huius diuerticuli petentes. zelus enim vindicandi Ecclesiam à vulpibus istis & vulpeculis, ab Hæreticis & Schismaticis, coëgit me, qui in hac arca ad orationem dominicam meditationis ramum oleæ cum columba ore meo sumpseram, coruo ex arca misso nunc similem videri, prætermissa scilicet stipes oleæ ramos, & grauco lenti insidentem cadaueri.

Quum igitur Dominica oratio nostræ meditationis materia sit, visum est ante omnia eam verbatim proponere,

ponere, vt à D. Matthæo scripta est, proxima erit cura, fauente numine, sensum eius breuiter exponere: vltima verò, summam omnium paucis colligere; quæ tum Demum facilius intelligetur, quum verborum sensus explanatus fuerit. Verba sunt hæc: PATER NOSTER, QVI ES IN COELIS, SANCTIFICETVR NOMEN TVVM: ADVENIAT REGNVM TVVM: FIAT VOLVNTAS TVA, SICVT IN CÆLO SIC ETIAM IN TERRA. PANEM NOSTRVM QVOTIDIANVM DA NOBIS HODIE: ET DIMITTE NOBIS DEBITA

NOSTRA, SICVT ET NOS DIMITTIMVS DEBITORIBVS NOSTRIS. ET NE NOS INDVCAS IN TENTATIONEM: SED LIBERA NOS A MALO. QVIA TVVM EST REGNVM, ET POTENTIA, ET GLORIA IN SÆCVLA SÆCVLORVM. AMEN.

PATER NOSTER. *Pater* est dignitatis & honoris titulus, at *Pater noster* infiniti amoris cum magnitudine mixti. Primis his duobus verbis monemur nos, qui nihil sumus nisi puluis & cinis, quis sit iste quem alloquimur, ad conciliandam scilicet reuerentiam quam

maximam: ne Puritanis fiamus similes, qui cum Deo familiariter, tanquam cum sodali suo, confabulantur, & mensae sacrae accumbunt cum Christo, velut pares cum pari, fratresque eius (si dijs placet) & contubernales. Nos reuerentiam hîc debemus, sed eam, quae cum suauissima diuini amoris fiducia coniuncta sit. Ille enim est Pater noster, & nos adoptionis iure eius filij, & cum Christo aeterni regni haeredes. Iubemur singuli eum vocare *nostrum patrem*, numero multitudinis, vt ostendamus sanctam illam, quae est in-

rum Sanctos communio;
nosque ipsos membra esse
illius Ecclesiae, quae ex electis
conflata est: contrà quàm fa-
ciunt heri natae Amsterroda-
mensium sectae, vbi duo vel
tres faciunt Ecclesiam: con-
trà quàm venerandae anti-
quitatis contemptores, qui
deblaterant orbem totum
ante se natos Babylonium
fuisse.

QVI ES IN COELIS. Hic
locus est, vbi fulgentis maie-
statis eius conspicitur: quan-
quam enim vbique praesens
sis; tamen efficacius inhabitas,
quàm potentiae ratione, in-
uitis Vorstio & Arminia-

 norum

porum nonnullis, in coelo tamen duntaxat residet, vt in regia & Maiestatis sede, secundum illud Esaiæ: *Celum est thronus meus, & terra scabellum pedum meorum.* COELORVM nomine monemur etiam, cuiusmodi inuocemus Patrem, non terrenum videlicet hominem, sed parentem celestem, vt fiat illud *Sursum corda.*

Nunc ad petitiones veniamus, quarum numerum septenarium plerumque fecit vetus Ecclesia, ea verba diuidens in duas (*Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo*): quas à neotericis qui-

quibusdam confunduntur in vnam. Sed, saluo meliorum iudicio, Patres mihi videntur commodiùs diuisisse, vt suo ostendemus loco.

SANCTIFICETVR NOMEN TVVM. Hæc est prima petitio, & est affirmatio illi opposita, quod tertio præcepto prohibetur, *non sumes nomen Domini Dei tui in vanum*. Ante omnia igitur petimus, vt obsequium illud, quod Deo debetur, ab omnibus præstetur, quemadmodum nos facimus, antequam pro communi Ecclesiæ bono aut nostro commodo Deum inuocemus. Impudentiæ enim

foret

foret in subdito, si quid à suo peteret Rege, non exhibito ante clientelari obsequio. Eam præcipuè ob causam conditus fuit homo ad Dei imaginem, vt nomen Creatoris sui sanctificaret. Et hoc est æternum Ecclesię officium non modò militantis in terris, sed etiam triumphantis in cælis; quæ ex Angelis & hominibus conflata nomen Dei laudat, & sanctificat, sine intermissione & fine. Sanctificamus Dei nomen in terris laudantes eum, orantésque reuerenter, aut mirabilia eius opera enarrantes, aut pœnitentiam

sentimus, agentes peccatorum nostrorum confessionem, aedificamus vel ad salutem fratres nostros, aut testimonium, quum iure requiritur, perhibentes veritati. Observandum & hoc est, verba non esse hic proposita in praesenti tempore, *sanctificatur nomen tuum*; sed in forma Optativi modi, *sanctificetur nomen tuum*; quoniam Christianus omnis, tanquam vivum mystici corporis Ecclesiae membrum, optare debet, ut ab hominibus & Angelis laudetur & sanctificetur Dei nomen, non solum in praesens, verum etiam

tiam

etiam in futurum, tempore interminato, & postquam tempus ipsum esse desinet. Et quanquam satis notum sit ita esse oportere, & ita semper fore, oramus tamen atque optamus vt fiat; quò nostrum in Deo laudando sanctum exprimamus zelū, & vnanimem cum cæteris Ecclesiæ, tam militantis quàm triumphantis, membris consensum. Oramus autem in hac petitione, vt Ecclesiæ militantis vita omnis eò præcipuè collineet, nempe, in nominis eius sanctificationem, tam verbis, quàm rebus vbique promouen-

[illegible]dam. Quod verò optamus non Deum ipsum sanctificari, sed nomen eius, ratione non caret. Nam ille non tantum est perfectissimè sanctus, sed ipsamet sanctitas, & quicquid in Deo est Deus est. Ideoque oramus, vt nomen eius in terris sanctificetur à mortalibus, quemadmodum ipse tam nominis quàm essentiæ ratione perfectissimè sanctus existit: non quòd in nostra manu sit vel ipsi, vel nomini ipsius sanctitatem dare, sed vt Deus ex gratia nobis det ipsius nomine sanctificari. Notandum quoq;

in

in hac oratione, vti inspexeris, Deum à nobis compellari numero vnitatis (tu) quum inter homines notæ magnitudinis sit numerus multitudinis (vos). Si causam requiris, Deus vnus est, imo ipsa vnitas: non quod vnicam credamus in deitate personam, cum Iudæis, Arianis, & hæreticis, Filium simul & Spiritum sanctum expungentibus; sed quia tres licet sint personæ, vna tamen est & indiuidua essentia, vna scilicet in tribus, & tres in vna, non diuisi sed distincti, iuxta Symbolum Athanasij. Quem itaque vnus tantum nobis

orandus sit, qui omnis debetur gloriæ, numero vnitatis per excellentiam eum compellamus (*te*) eximentes è fastis nostris Ethnicos illos deos, cum Pontificis Romani Sanctis. Nam cultus sui æmulos non patitur Deus, vt ipse in secundo Decalogi præcepto de se testatur: & Esaiæ 42. negat se alteri daturum gloriam suam.

VENIAT REGNVM TVVM. Hęc est secũda petitio, tresq; admittit interpretationes, omnes cum Analogia fidei cõuenientes. Prima est, quòd orantes *regnum tuum veniat*, petere debeamus singuli, vt illius

illius regni cõpotes fiamus, & tempore diuinitus præfinito perducamur eò, quæ multorum Patrum sententia est. Secunda, quòd hic oremus secundum Domini aduentum, quem se pollicetur maturaturũ propter electos: ratio petitionis est, vt miseriarum Ecclesiæ aliquis tandem sit finis, imprimis propter horrendam illam, quam minatur Deus in nouissimis diebus, apostasiam, miserabili experientia nimis heu notam huic sæculo, fide in terris non inuentâ, & charitate multorũ frigente. quisquis autem hunc verborum

Luc.18.8.
Matt.24.12.

sensum

sensum elegerit, proximam petitionem sic intelligat necesse est, interea temporis *fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra.* Tertia, cui ego magis faueo, vult hæc verba (*Veniat regnum tuum*) per sequentem petitionem (*Fiat voluntas tua sicut in cœlo sic & in terra*) planiùs exprimi & declarari. Huic autem interpretationi vt magis faueam, duæ faciunt causæ: Vna, quia in Euangelio familiare est Christo per regnum cœlorum intelligere Ecclesiam militantem: & omnibus fidelibus ex officio incumbit pro Ecclesiæ prospero statu,

& pro pace singulis preces
fundere. Altera causa est in
ea ipsa, quae sequitur, petitio-
tione; Fiat voluntas tua, &c.
idest, ut per florentem Ec-
clesiae statum, tanquam per
medium, voluntas Dei fiat
in terris, sicut in coelis. Quod
ad priorem sensum attinet,
etsi iubemur, conspectis no-
vissimi diei signis prognosti-
*Luc, 21.28. cis, *capita nostra* * *attollere*,
scientes supremum illum &
liberationis nostrae diem pro-
pe esse; etsi D. Paulus nobis
*Rom. 8.22. dicit *creaturas omnes* * *inge-
miscere & parturire, quoad reve-
lentur*: & D. Iohannes, post-
quam, raptus spiritu, cum
multa

multa alia cœlestia mysteria, tum diuini throni gloriam conspexisset, à tam glorioso spectaculo in hæc verba erumpit, * *Etiam veni Domine Iesu*; clarum tamen in sacris literis locum non inuenio, vbi iubentur fideles maturationem dominici aduentus continuò orare. & hæc verba ex oratione Dominica ad id citare, nihil aliud esset, quàm principium petere, & controuersum pro confesso sumere. Quanquam enim mors ex carcere hoc & corpore peccati in æternam beatitudinem vendicet fideles, extincto in ijs

* Apoc. 22. 20.

 per

per Christi mortem & passionem ipso mortis aculeo: & S. Paulus, in profundam raptus contemplationem, cupieris * *dissolui, & esse cum Christo*; nobis tamen orare non licet, vt maturetur mors nostra. Et quod illa in die nouissimo vniuersalis transmutatio erit omnibus electis, idem est vnicuique fidelium sua mors; nisi quòd illam rerum dissolutionem maior sequetur glorię mensura. Cæterùm, quòd Dei regnũ venire optemus, perinde est, ac si optaremus Ecclesiam Dei in terris indies augeri, & electorum numerum

* Phil. 1. 23.

rum vſque & vſque multiplicari; denique copioſam meſſem à Deo mitti, cum idoneo operarum numero.

FIAT VOLVNTAS TVA SICVT IN COELIS ET IN TERRA. Hac tertia petitione, meo quidẽ iudicio, optantur media, quibus Dei regnum conſequamur; quaſi dicas; *veniat regnum tuum, & in hunc finem voluntas tua fiat.* S. Lucas habet (*ſicut in cœlo ſic & in terra*) oſtendens quanta à nobis cura optandum ſit, vt diuina voluntas eodem prorſus modo in terris fiat, quo in cœlis. Deo duæ ſunt voluntates; vna nobis *reuela-*

te, quę dicitur *voluntas signi*; & hîc intelligitur: altera *occulta*, quæ dicitur *voluntas beneplaciti*, in æterno ipsius consilio: per quam omnia regit, & in gloriam suam tandem dirigit, sæpè è malis causis bonos eliciens effectus, & è tenebris lucem; nempe, ad misericordiæ suæ aut gloriæ mensuram implendam. Vnde S. Augustinus dicere ausus est, *bonum est vt sit malum.*

Precandum est igitur, vt quemadmodum Ecclesia triumphans in cœlis, ita militans in terris reuelatæ eius voluntati pareat, & discamus singuli

singuli rationem nostram subijcere, & voluntatem captiuam dedere eius mandatis. Quod si fieret, maiore sanè cura, quam qua legis tabulam hodie obseruamus, haeresibusq; & schismatibus, & nouis opinionibus liberior esset Ecclesia: sed nihil tale in hoc mundo expectandum est. Vnicum restat votum, vt Deus augeat & multiplicet, quae in Ecclesia militan-lis, dona, iuxta eam mensuram, quam nouit gloriae & nostro solatio (maximè) fore cōducere. Inhiant quidem vani Chiliastae terrestre illud Christi regnum mille annorum, &

Brightmannus cœlestem il-
lam Ierusalem è cœlis deie-
ctam stabiliat in terris, nobis
è Dei verbo nihil certius esse
debet, quàm nouissimos dies
fore pessimos, & maximè
periculosos. Quòd verò ad
decretorum diuinorum, &
occultæ illius voluntatis exe-
cutionem attinet, eam vtiq;
petere non iubemur, quia est
ineuitabilis. itaque sine mur-
mure illi nos oportet submit-
tere, dicentes cum Seruatore,
Mat. 26. 39. *Non mea volun-
tas fiat, sed tua.* Nam primus
symboli Apostolici articulus
nos docet Deum esse omni-
potentem; vtut Vorstius, &

Arminiani voluntatem occultam, & æternum decretum illi eant crepitum, quibus authoribus multa in mundo fiunt, nolit velit Deus.

PANEM NOSTRVM QVOTIDIANVM DA NOBIS HODIE. Hæc petitio est ordine quidẽ quarta, sed prima earũ, quib⁹ singuli aliquid petunt sibi; præmissis nempe votis pro Dei gloria promouenda, &, quod hinc sequitur, pro totius Ecclesiæ militantis fælicitate. Quanquam verò vnúquemq; oporteat hoc sibi petere, petimus tamẽ pro *nobis* in numero multitudinis, vt charitatem nostram ostẽ-

damus

damus, & sympathiā cum ceteris membris corporis, cuius caput est Christus. & sic in reliquis, quæ sequuntur, petitionibus, iuxta illam noui Testamenti regulam, *Orate alij pro alijs. Et hoc verbo (NOSTRVM) monemur vtique pro nobis ipsis nunquam esse orandum, nisi eadem opera oremus pro proximis. Sed hac mutuæ orationis regula nostras ad Sanctos preces fundere, vt illi pro nobis orent; hoc verò nimis longè petitum est: & sequeretur inde, nobis quoque pro Sanctis orandum esse, quemadmodum illi pro nobis orant,

Iacob. 5.16.

quia

quia semper iubemur alij
pro alijs orare. Certè, qui
in terris sumus, habemus mu-
tuam præstare alijs in oran-
do operam: sed nec in eo
præcepto, nec alibi vlla est in
sacris literis aut sanctorum
aut Angelorum mentio. &
in Theologia, vbicunque de
cultu Dei agitur, certissima
regula est, *quod dubitas ne
feceris*; secundum illud D.
Pauli Rom. 14. 5. *Vnus-
quisque in animo suo plenè
certus esto.* Præterea nemi-
nem conceptis verbis inuo-
camus, vt pro nobis oret;
quemadmodum Papistæ san-
ctos suos: ipsum habemus
Deum,

Deum, vnum etiam medi-
atorem Dei & hominum
* 1.Tim.2,5. Mat.11.28. Christum Iesum, * qui om-
nes ad se inuitat laborantes
& sustinentes onera, qui iu-
bet vt ipsos infantes sinans
*Mat.19.14 ad * seaccedere. Ita 1. Ioh.2.1.
Si quis peccauerit aduoca-
tum habemus apud Patrem,
Iesum Christum, & Rom.8.
Spiritus Sanctus interpellat
pro nobis suspirijs inenarra-
bilibus. Plures mediatores
in cœlis non noui, nec quis-
quam alius promptius aut
volet aut poterit nos audire
& iuuare. Nec eam quæsti-
onem nunc tango, verum
Sancti & Angeli pro nobis
orent

orent, necne; hoc certò scio Deum in verbo suo nobis authorem non esse, vt eos ad id inuocemus.

Quod autem hac petitione flagitamus, est *panis noster quotidianus*, quem *hodie* mendicamus à Deo. Panem autem quotidianum à Deo hodie mendicamus, vt constet ab infimis mendicis ad summos reges neminem esse mortalium omnium, qui non necesse habeat temporalia bona, quæcunque illi opus sunt, quotidie à Deo postulare. Eget enim in horas singulas, & momenta horarum, adiutorio diuino no-

stra

stris necessariis; nam in tem-
poralibus, quàm spiritua-
libus rebus: ideoque D. Lu-
cas ait *de die in diem*, quotidi-
anam exprimens necessita-
tem nostram sic orandi. Et
obseruare debemus non mo-
do in hac petitione, quæ pri-
ma est è quatuor illis quibus
vnusquisque orat pro se, ve-
rum etiam in tribus sequen-
tibus verbum illud (*hodie*)
quanquam expressè positum
non sit, intelligendum tamen
esse, opus enim habemus
quotidie, imò horis singu-
lis remissionem peccatorum
nostrorum orare, & ne indu-
camur in tentationem, & vt

libere-

liberemur ab omni malo. Similiter per verbum (hodie) intelligitur rerum necessariarum * per totam vitam suppeditatio, quo sensu in variis Scripturæ sacræ locis vsurpatur. * Heb.3.7.

Idem quoque verbum monet non nisi peregrinos esse nos in hoc mundo, ideoque nec laborandum esse, vt hanc vitam pleno instruamus rerum apparatu; secundum Scrutatoris regulam Apostolis traditam, *Nolite esse solliciti in crastinum*: non quod hic legitima vllius hominis prouidentia iusta sorte ita damnetur, id enim esset

Deum

Deum tentare; sed tantùm, (quòd) anxia illa & diffidens sollicitudo remouenda sit, ne rerum caducarum prouisionem eximij illius & cœlestis thesauri curæ anteponamus, sed præcipuam semper in Deo locemus fiduciam, qui nostram moderatam & legitimam in rebus parandis industriam successu beabit; memores vtique frustra plantari aut seri, nisi Deus incrementum det & benedictionem. Prima enim in nobis cura esse debet habitationis nostræ cœlestis, tum verò diuini fauoris aura nostram prosequetur diligentiam

gentium in moderata rerum necessariarum prouisione: *hoc primum facere oportet, & illud non omittere*, vt Christus dixit Pharisæis, Matt. 23. 23.

Panis nomine, quem petimus à Deo, intelligendum venit omne genus alimenti, & quæcunque alia sunt nobis opus in vita. *panis* enim, quia communissimum est & maximè necessarium hominis alimentum, pro omnibus alimentorum generibus in sacra pagina vsurpatur. Et in nostris hisce Borealibus plagis, vbi plus quàm alibi carnium absumitur, fruges solæ *victualium* me-

rentur nomen. *Victualium* autem appellatio à victu est, quia inde viuitur. & quanquam ingens sit carnis vis, quæ à nobis absumitur, annum tamen non aliunde felicem aut sterilem iudicamus, quàm ex vilitate & caritate annonæ. Propterea Christus Sacramenti materiam constituit *panem*, vt significaret hoc esse pabulum nostrum. *nam illius caro verè est cibus.* vnde & *Panis* nomine spiritualis quoque cibus noster intelligi potest, non abhorrentibus ab eo sensu græcis vocib⁹ ([illegible]) quanquã mea sententia cor-

poris alimentum hîc præcipuè notetur. PANIS appellatione cōprehenduntur quoque cætera ad hanc vitam necessaria, vt discamus è temporalibus bonis ea tantùm nobis petenda, quæ ad *esse* necessaria sunt, quum pauperum & diuitum commune alimentum sit panis; vel ad summum, quæ ad *bene esse*, haud quaquam verò, quæ ad luxum & superfluitatem ducunt. talibus enim plerunque abutimur in perniciem nostram, & illecebræ duntaxat nobis sunt ad peccandum. Quòd si & hæc quoque ex immensa sua be-

nignitate nobis largitur De-
us, gratos nos esse conuenit,
sobrieque & modestè illis
vti, iuxta sortem nostram &
conditionem, semper me-
mores vnde profluxerint.
Quum autem *Panem* ora-
mus, id est, omnia tempora-
lis vitæ subsidia, *baculus*
quoque *panis* nostro voto
comprehendendus est, oran-
dumque, vt benedictio diui-
na comitetur dona sua, quò
in vsus, quibus sunt destina-
ta, nobis inseruiant: aliàs,
etiam cum in ore est panis,
peribimus fame, & morie-
mur vt Israelitæ, cum cotur-
nicum carnibus inter den-
tes;

tes; supereritque nobis affluentia rerum omniũ, quas mundanæ vitæ necessitas exigit, deerit tamen earum fructus & solatium; instar miseri Diuitis, qui in opum copia interijt inopia; aut muli illius dossuarij, qui pabuli onere degrauatus nulla eius portiuncula latrantem mitigat stomachum. Iam verò quòd Deum oramus, vt hoc, quicquid est, nobis cõcedat, intellectu non est difficile; nam ille solus est cœli & terræ, & omnium, quæ in ijs sunt, Dominus proprietarius; nos, dum illi visum erit, vsufructuarij dũtaxat & coloni,

ni, & quidem particulæ alicuius in terræ globo, quam pro ſuo beneplacito in ſingulos contulit. Nam *Domini eſt terra, & plenitudo eius.* Pſal.24.1.

ET REMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICVT ET NOS REMITTIMVS DEBITORIBVS NOSTRIS. Hæc quinta eſt petitio, maxima & grauiſſima earum, quæ ſunt vniuſcuiuſq; pro ſe: idcirco nefas eſt alia lege ineſtimabile hoc beneficium, remiſſionis debitorum noſtrorum, à Deo petere, quàm ſi nos debitoribus noſtris remittamus. S. Lucas conditionem hanc clariùs exprimit his verbis:

verbis : ET REMITTE NOBIS PECCATA NOSTRA; ETENIM IPSI REMITTIMVS OMNIBVS, QVI NOBIS DEBENT. tanquam hac sola conditione flecti possit Deus, vt nostra nobis condonet peccata, si viderit nos *omnibus* iam condonasse, qui in nos deliquerunt. vbi verò *omnes* exprimuntur, nemo excipitur. Durus est hic sermo apud eos, qui mundi huius iudicio viri fortes habentur. Peccata nostra D. Matthæo *debita* vocantur, quasi argumento ducto à minore ad maius : Si Deum oramus, vt nobis no-

 stra

ſtra debita remittat, qui fieri poteſt, vt debitoribus noſtris recuſemus remittere, niſi expectare velimus mercedem, quam malus ſeruus * à Domino ſuo percepit? Et apud S. Lucam dicuntur *peccata*, vt ſciamus multò magis debere nos fratrum noſtrorum offenſas remittere, quæ, noſtris aduerſus Deum peccatis longè grauiſſimis collata, minutula quædam debita æſtimanda ſunt, quum patri noſtro cœleſti ſupplicemus, vt innumera & mortalia delicta nobis velit condonare.

* *Mat.* 18. 34.

In voto hoc autem noſtro,

ftro; vt Deus *remittat nobis peccata nostra*, latet tacita peccatorum nostrorum confessio: nam si nulla nobis forent admissa, nihil opus esset hac veniæ petitione. Vnde necessariò efficitur, si verum est Ecclesiæ Romanæ dogma, quod decem præcepta ita possint à quibusdam seruari, vt omnia caueantur mortalia peccata; eximendos esse eiusmodi homines à Dominicæ Orationis recitatione, tanquam ea non indigentes. Nec consequentia hæc per mortalium & venialium peccatorum distinctionem elidi potest. Quor-

sum enim attinet à Deo petere venialium peccatorum remissionem, quum tot indulgentias, quot liber nummis tuis * coëmere, à Romano Pontifice impetrare possis, pro venialibus simul & mortalibus, pro iam commissis peccatis & in posterum committendis? quę gratia longè maior est, quàm vlla à Deo nobis vnquam promissa. Et testor fidem vidisse me ex hoc genere duas authenticas Bullas, vnam in Scotia, in teneriore mea ætate, Sacerdoti cuidam Scoto ereptam; alteram hîc in Anglia, homini Hiberno ablatam,

* Quondam fœlix hic error fuit in *Romana Ecclesia*: nam intolerabili & prodigioso indulgentiarum abusu excitatus fuit *Lutherus* ad vulnus hoc, quod nunquã sanabitur, Pontificiæ iurisdictioni infligendum.

tam, vtramque condonantem peccata & præterita & futura. Sed ad diſtinctionem inter mortalia & venialia peccata iam regredior. Nam venialia peccata (vt ipſi docent) animas duntaxat in Purgatorium abducunt, cuius clauis eſt penes Pontificem, claudentem fores & recludentem pro arbitrio. At nemo (vt ſpero) ambigit, quin omnes Apoſtoli oratione Dominica vſi fuerint, nempe ipſis à Domino ſpeciatim tradita, vt ex S. Luca apparet: & veriſimile eſt tam ſanctos eos fuiſſe, & mortalia peccata tam pauca admiſiſſe,

fuisse, quàm vllus è Pontificis Sanctis, quos nuperæ celebrant Legendæ. Sed in Matthæo iubemur omnes sic orare: at, vbi omnes iubentur, nemo excipitur, ne quidem illa, quam omnes ætates beatam dicent, Diua Virgo; vtut Franciscani, & cum ijs Bellarminus, eam ab omni peccato & originali & actuali tentarint absoluere. Nec vllus dies sine hac generali peccatorum confessione & veniæ petitione nobis elabi debet, *Septies in die cadit iustus.* Prou. 24. 16. Hic igitur ab ipso Deo docemur fateri peccata nostra, at verò in sacris literis nusquam occurrit

occurrit necessitas hæc nobis imposita, sub æternæ mortis pœna, vt abditissima, quæ admisimus, peccata Sacerdoti nota faciamus. nam si vel cogitatiunculam iniustam celaueris, ilicet, oleum cum opera perdidisti. Quód enim ad illum locum attinet, *Confitemini* * *alij alijs*, si intelligatur de mutuis hominum offensis in hac vita, nihil opus est ad hanc confessionem audiendam Sacerdote; vel, si de peccatorum confessione accipias, certè soli Sacerdoti & nulli alteri ea detegere illo præcepto non iubemur: quanquam fatear neminem *Iac.5.16.

minem

minem inueniri amicum aptiorē, cuius auribus peccata deponas, quā hominem Ecclesiasticū pium & probum, vnde & solatium percipias, & ex potestate clauiū peccatorum remissionē. Nec verò ex his locis causam euincent,

Matt.18.17. *Dic Ecclesiæ*; vel, *Siste te summo*
Mat.8.4. *Sacerdoti*; vel, *quorum remise-*
Ioh.20.23. *ritis peccata*; Nam in primo, *Dic Ecclesiæ*, solæ intelliguntur offensæ vnius in alterum; & in eo casu confessionem publicam esse oportet, publicatâ nimirum offensâ ad publicum scandalum tollendum; non vt priuatim (quod illi faciunt) in Sacerdotis aurem

rem omnia inſuſurres; qui ex officio tenetur nulli mortalium ea detegere, ſed perpetuum ſecreto ſilentium præſtare, licet cum Regis & Reipubl. internecione coniunctum, vel certiſſimo * Saluatoris noſtri interitu, ſi nobiſcum hic denuò verſaretur in terris. At ſecundus locus, vt *nos ſiſtamus ſummo Sacerdoti*, de publico quoque actu intelligendus eſt: vt prætercam fieri id ſolitum magis ad publicam gratiarum actionem, vel ad partæ ſanitatis aut alterius cuiuſpiam beneficij indicium, vt manifeſtum eſt ex hiſtoria * leproſi purgati,

* Iuxta cuiuſdam Ieſuitæ placitum, vt habetur in reſponſione ad Epiſt. Cardinalis *Peronij.* pag. 18.

* *Matth. 8. 4.*

gati, cui Christus id iniunxit. Tertius locus, *quorum remiseritis peccata*, cōtinet sanè potestatem clauium datam Ecclesiæ; neminem tamen obstringens, vt per auricularem confessionem priuato Sacerdoti delicta omnia enumeret; sed ministerialem Ecclesiæ potestatem ostendens in condonando, id est, declarando remissa esse in cœlis peccata, quorumcumque satis pænituit auctores in terris. Veruntamen non pudet Bellarminum dicere, iuris diuini esse coactam hanc eorum Auricularem confessionem, & verbi Dei authorita-

te

te sibi. *Ego cum Caluino confessionem priuatam viro Ecclesiastico factam probo (quemadmodum antea professus sum) optaremque ex animo frequentiorem esse eam apud nos, rem citra controuersiam præstantissimi vsus, præsertim parandis hominũ animis ad sacram synaxim: sed necessitas hæc illius à Romana Ecclesia iniuncta, vt arcanas cogitationes, quæcunque speciem habent peccati, aperiamus Sacerdoti, mihi probari non potest; vtilissima quidem ea Ro. Ecclesiæ, sed nulla diuini verbi auctoritate subnixa.

* Inst. lib. 3, cap. 4. sect. 12.

Cæterùm conditio addita pacto huic inter Deū & nos, quòd nobis nostra peccata remissurus non sit Deus, nisi nos nobis inuicem remittamus, durus est (veniam dixi) sermo, præsertim apud eos, qui magnos gerere spiritus vulgò æstimantur : sed mihi persuasum est, nisi hoc fecerimus, frustra nos ad æternæ illius habitationis fastigium adspirare. Quandoquidem igitur hæc conditio est *caussa sine qua non* salutis nostræ, meritò in æternæ fælicitatis negotio ista nobis veniunt seriò examinanda: inprimis, quod lucrum aut damnum

facturi

facturi simus, conditionem hanc nobis propositam explentes vel negligentes: deinde verò, an facilè possit expleri, si nobis non defuerit bona voluntas. Quòd ad prius attinet, res manifesta est: nam conditionis illius obseruatione lucrifacimus regnum cœlorum, impetrantes peccatorum veniam: eâ verò neglectâ cœlorum fores nostra nobis manu occludimus: nam sine peccatorum remissione nullus felix. Quòd ad alteram quæstionem; magnanimi nostri, vel qui tales haberi volunt, duram esse hanc aiunt & im-

possibilem conditionem, nec aliud sibi hîc restare, nisi vt ad diuinæ misericordiæ asylum fugiant; quemadmodum in multis alijs præceptis, verbi gratia, *Si quis te cæderit*
Matt. 5. 39.
in dextram tuam maxillam, obuerte illi & alteram; Et, *Si ocu-*
Matth. 18. 9.
lus tuus facit vt offendas, erue eum, & abijce abs te, melius est enim tibi &c. Verùm hæc præcepta non intelligenda sunt absolutè, vt Anabaptistarum nonnulli prius illud interpretati sunt, & quidam *Hæretici posterius; sed comparatiuè, in hunc sensum, melius esse, vel minus nocere, vt feras alteram iniuriam, quàm vt

* Origenes in simili causa meritas luit pœnas, qui, quùm planissima quæque Scripturæ loca verteret in allegorias, in vna castrationis allegoria tantopere cæcutijt, vt se ipse castrarit.

vt ipse vindices acceptam, resistens malo ratione mala, & gladium vltionis Deo, et Magistratui, eius Vicario, eripiens. alioquin fortitudo, quæ rectè definita & intellecta summa est virtus, pro vitio profectò habenda esset. Nam vim vi repellere est iuris naturalis; & Seruator venit non euersurus aut perditurus, sed directurus & sanctificaturus naturam. Et ausim dicere, neminem citari posse è recentibus fabulis Heroem, qui fortitudine & viros* fortes maiore prosequatur encomio, quàm faciat Literæ: sed vero vsu

*Est athei Machiauelli placitum, per religionem solui vigorem animi, quod Martyrum infinitorum constantia alunde iam refutatum est.

 tota

tota eius laus constat.

Quod dicitur *de oculo eruendo*, non absimilem sensum habet. nam, si per oculum non liceat tibi à peccato abstinere, præstat, vel minus nocet eum eruere, & cum alterius iactura saluum fieri, quàm vtroque saluo damnari. Neque literalis huius loci sensus admittendus, de alicuius membri amputatione, vel destructione; nam parricidij quædam species hæc foret: sed solummodo, si quis sensuum nos in peccandi periculum coniiciat, verbi gratia, venustioris fœminæ adspectus nos ad li-

bidinem alliciat, aut alius quispiam sensus peccandi materiam nobis obijciat, vt eiusmodi occasiones, quæ aliàs illicitæ non forent, declinemus potiùs, quàm tentationis periculum per eas adeamus, atque ita nobis ipsis negantes rei gratæ & placitæ adspectum, alterum quasi oculorum ipsi nobis eruimus. Sic nosmetipsos priuantes rerum iucundarum auditu, aurium alteram quodammodo nobis amputamus: eodemque modo in cæteris sensibus. Nam quando nosipsos fraudamus vsu sensus, qui nos maximè ob-

oblectat, quodammodo sensum ipsum abijcimus.

Quòd autem conditionem hanc in oratione Dominica impossibilem aiunt, respondeo, blasphemiam esse impossibile iudicare aliquod mandatorum Christi. tum enim se mendacij obstringeret Seruator, proprio edicens ore *iugum* [a] *suum leue esse*, & *onustos ad se inuitans, vt eos leuet.* Ideo enim in hunc mundum venit, vt meritis suis & passione nos á seruitute legis in libertatem filiorum Dei assereret. Quũ igitur huius conditionis pretium sit ipsum regnum cælorum,

[a] *Matt.* 11. 28. 30.

lorum, nec modò possibilis sed facilis quoque eius obseruatio, siquis id serio in animum induxerit, cur non omnem mouemus lapidem, vt tantam consequamur beatitudinem, & parem declinemus miseriam? nam nihil est hîc tertium. Vnica verò ratio, quæ faciat nos hoc posse, est seria ad Deum oratio, vt ille nobis det posse; secundum illud Augustini, *Da Domine, quod iubes, & iube quod vis.* Nam reuera *gratia* est inter flores, qui in nostris hortis non germinant: sed in bono proposito (vt ante monui) animus obfirmandus

mandus est; non segniter a-
gendum, nec ad diuinę miſe-
ricordiæ aſylum ideo fugien-
dum, quia quod iubetur
cum noſtro ingenio, & de-
prauatis affectibus non qua-
drat. Nam eius mandatis
ſcienter reniti, eſt miſericor-
diam, quæ non niſi obedi-
entibus offerri ſolet, reijcere
& contemnere: & non pa-
rere imperio, quia, quod im-
peratur, cum noſtra pugnat
indole, ſimile eſt excuſatio-
ni, quam Tobacci helluones
ſuæ prætexunt intemperan-
tiæ; quòd ab olidiſſimo fu-
mo abſtinere nequeant,
quia ſcilicet eius amore in-
cantati

cantati sunt. Et haec est cuiuslibet demum peccati excusatio: abstinere nolunt, quia non possunt: sed, si verum amamus, nolunt quia non libet; instar pigri nebulonis, qui postquam in lecto iacuit, & plus, quàm sat est, dormijt, surgere tamen non potest, quia propter ignauiam non libet.

Sed quum fieri non possit, vt offensas condonemus, nisi habeamus charitatem; visum est breuiter vitium ei contrarium describere, odium scilicet & vindictam; vt ea ratione diuina illa virtus magis niteat, suisque splen-

deat

deat coloribus, contrario scilicet per diametrum opposito, iuxta vetus illud & verum, *Contraria iuxta se posita magis elucescunt.*

Odij & vindictæ vitium in hominibus à veræ fortitudinis inopia, & degenere animo proficiscitur, in bestijs verò & reptilibus ab ignauia. hominum autem vilissimi & maximè degeneres sunt reprobi, & cælesti regi rebelles. Nam qui gratia Principis alicuius excidunt, & è terrena eijciuntur aula, longè inferiores sunt illis, quos gratia ad eximios honores prouexit. Pri-

mus

mus mortalium hoc scelus ausus est Cainus, aduersus fratrem Abelem. nam quum de Deo ipso, scilicet agente, qui, eo repudiato, fratris sacrificium gratum habuit, vindictam sumere non posset, conuerso odio, fratrem interemit, qui patientis personam duntaxat sustinebat; quid hinc sequutum est? exsul ille & fugitiuus factus est, à Dei præsentia, à patris conspectu. O fortissime Caine, quantum tu honoris & gloriæ consecutus es, nobili hoc & virili patrato facinore, quòd ante alios omnes cædis exemplum de-

deris, & innocentem sangui-
nem primus effuderis? Post
hunc alter nobis occurrit,
qui non contentus idem fa-
cere, de facto quoque glori-
atus est, tanquam re memo-
rabili & viro digna. & hic
erat Lamech, qui vindictam
suam coram vxoribus ven-
ditauit, vt illis (quemadmo-
dum creditur) sui metum in-
cuteret. Sed si verum est,
quod nonnulli è Iudæorum
Rabbinis conijciunt, ille
Cainum interfecit, & pro
mercede maledictionem re-
tulit, quam Deus, quum Cai-
num nota insigniret, eius oc-
cisori interminatus est. Verè
est

est, satis constat vtrumque damnatum fuisse, eorumq; posteros diluuio absorptos. Sed ad hanc rem plura exēpla citare non est necesse, quum multa millia huius generis singulis sæculis occurrant.

Vnum igitur gradum descendam ab impijs ad ignauos. quanquam enim scelerati & exleges bonis & probis viris multò sint inferiores, infra sceleratos tamen sunt ignaui, quum ne inter viros quidem mereantur censeri. Est autem veritas hæc notissima & irrefragabilis, seuiores naturā esse & promiores in vindictam, ignauos

nauos fortibus. Nam ignauus nunquam se satis tutum putat ab hoste; quem si vel mortuum conspiceret abiectumque ad pedes, metueret tamen (quod in Gallico est prouerbio) ne illi in oculos insiliret. Iam infra hos descendentes fœminas intueamur, viris sanè vasa debiliora. esse has maxima ex parte pusillanimes vulgo notum est, at viris esse multò sæuiores cupidioresque vindictæ non minus extra controuersiam est.

Quòd si & ad bestias vsque descendere libeat, quo quæque est meticulosior, eo sæuiorem

uiorem deprehendes & appetentiorem vindictæ: quid de Leone iudicandum sit, ex meo monetur emblemate, *est nobilis ira Leonis &c.* Adhæc, animalia, quæ ex rapto viuunt, pleraque omnia & generosissima, non vltionis studio, sed fame, & necessitate alimenti aguntur in prædam: at cerui, quibus natura tantum indidit metus, vt sagacis canis latratu ingentia eorum armenta, ad nescio quot miliaria, fugari soleant, aduersus hostem pro se nihil audent, nisi cum libidine acti, aut desperatione, aut vindicta; victoriam tamen, quam semel

consecuti sunt, eam impotenter & crudeliter exerceant, vt hostem victum, quem iam vita reliquerit, longo tempore illi non relinquant; sed exanime cadauer perpetuis fodiant vulneribus, insultantes mortuo, calcantésque.

Quò verò notior fiat pauidissimorum animalium saeuitia, vltionisque cupiditas, visum est mihi hoc loco narrare, quod à duobus ceruis in totidem viuarijs factum fuisse ex hominibus fide dignis accepi. Horum alter in paruo viuario Vicecomitis Bindonij, recentis memoriae, quum Veneri insuetus duas secum

ceruas in viuarij angulo haberet, superueniente fortè custode, qui pro more viuarium obibat, fœminæ dilapsæ sunt: ceruus vnà fugiens, quum eas sistere non posset, subito videlicet pauore attonitas, custodem semel aut bis respexit, irato & minace vultu, nihil vltrà eo tempore molitus. Sed, biduo admodùm elapso, custodi viuarium obeunti insidiatus, postquam eum sensim in angustias compulisset, versus septum viuarij, cornibus, quantum potuit, in eum inuectus est, &, fracto venabulo, multa homini inflixit vulnera,

 qui-

quibus secundo aut tertio post die interijt, licet ceruus eo tempore, nescio quo casu, ab eo absterritus fuerit. Alter ceruus ex eorum numero fuit, quos Suffolciæ Comes in viuario primos conclusit. Is quum anni hora venisset, qua Veneris œstrum sentiunt, victus à maiore senioreque, atque ita à ceruarum coniugio abactus, sequente vere tempus obseruauit, quo æmulus cornua abiecerat, quæ ipse minoris ætatis beneficio retinebat. Nec mora, matutina quadam hora eum inuasit, primò quidem vno custodum spectante,

te, deinde omnibus, qui liber pedibus equisque, quantum poterant, eum sequerentur, alterum à periculo vindicaturi, non tamen ante destitit eius vestigia premere, vt leporem vrget canis, quàm plurimis eum vulneribus cōfecisset. Illum ego postea canum ministerio occidi: nec alio quàm *Latronis* nomine à me & venationis comitibus insigniebatur.

Ex omnibus autem animantibus nullū est inutilius humanæ vitæ, aut minus necessarium simijs, & cercopithecis, in ludibrium naturæ (vt videtur) creatis: horum

aliquos

aliquos quocunque irent, cir-
cumferre solebant Galenus,
vsibus anatomicis, propter
eam, quam cum humano
corpore habebant, similitu-
dinem. Nam Galeni tempo-
re virorum aut fœminarum
corpora secare, res erat hor-
renda & inhumana; quo in
genere minor nunc est Chri-
stianis religio, quàm Ethni-
cis tunc fuit. His animalibus
tanta à natura insita est igna-
uia, vt neminem inuadere aut
mordere ausint, nisi fœmi-
nas, aut pueros, aut quos me-
tu perculsos fugientesq; con-
spexerint: ac iniuriæ memo-
riam ad biennium vel trien-
nium

nium conseruatæ, occasionem vindictæ, quæcunque possunt ratione, circumspicientes. Iam si & ad ea quæque animalia se dimittere volueris, quæ terræ puluerem lambunt, serpentes dico, & reptilia venenosa, malitiæ eorum & vltricis ingenij plenæ sunt historiæ. Sed nihil est hoc in ijs noui. nam in fatis est, quod *semen mulieris conteret caput serpentis, et serpens illius calcaneum mordebit.* Quinetiam (vt huic rei finem faciamus) si in loco omnium infimo despexeris, ipsum dico infernum, & Dæmonas, eius incolas, deprehendes nihil nisi mali-

 mali-

malitiam, & vltionem spi-
rantes. Satan ab initio men-
dax fuit, & homicida, pri-
mum eius post lapsum opus
fuit, in hominem, Dei ima-
ginem, se vendicare, idque
fraude mala, quum Deum
ipsum supra suam videret
malitiam, electo ad hanc rem
malignæ bestiæ, Serpentis,
ministerio. Etiam ex præ-
cipite peccati descensu, ad
infernum vsque, satis (vt o-
pinor) constat, non minus
vile esse, quàm graue pecca-
tum hoc, & veræ fortitudini
contrarium. Sed quum in-
fernali carcere, vnde primi-
tus descendit, à nobis iam con-

clusum

clusum sit, ibi sanè destituatur. nos interea diuinæ illius virtutis, quæ Tartareo huic vitio opposita est, charitatis nempe, contemplatione adspectum oblectemus.

Nec duntaxat diuina quædam virtus est charitas, sed & Deus ipse est charitas, quemadmodum iam dixi. * D. Paulus illas tres magnas virtutes Theologicas recensens, sine quibus nemo saluari potest, non modò vnam ex ijs charitatem facit, verum etiam omnium præstantissimam, absque qua cæteræ nullius sint pretij: & ex ijs omnibus sola charitas habenda est permane-

* 1.Cor.13.

manens virtus. nam Fides & Spes electos, tantùm dum in terris sunt, comitantur; Charitas nunquam eos deserit neque in hac, neque in futura vita. Quin, si Deum ipsum intuearis, *misericordia eius supra omnia opera eius.* at misericordia est charitatis opus. Cum Deo habitat charitas: eâ vestiuntur electi omnes, Angelique & Sancti in æternum. Nescio quo casu titulis meis additum fuerit nomen *Pacifici*, primo meo in Angliam ingressu, quum Leonis imagine, quo ante hic emblemate utebar, vera exprimatur fortitudo. sed nec

huius additamenti non puduit: nam in eo ipso typus Christi fuit Salomon, quod *Rex pacis* fuerit. Hoc maximum erat donum, quo Christus, iam in caelos adscensurus, ornauit Apostolos, quod cum iis *pacem suam reliquerit*. Ipsemet pro persecutoribus suis orauit, & (quod in prouerbio est) suam illis mortem condonauit: tamque alte charitatis suae vestigia impressit discipulo, quem amauit, quique in eius sinum recubuit, vt nihil dixerit ille discipulus, nihil scripserit, nihil fecerit, & quodammodo nihil spirarit in vita, nisi amorem

rem

rem & charitatem, tum Beatæ Virgini, tum Senatori. Christus in cruce cohabitationis charitatem illis commendauit, tanquam matri & filio. Et sanè stilus illius, in scriptis omnibus; amore exuberat & charitate, nec aliud quam charitatem sonant eius Euangelium & Epistolæ. Et S. Hieronymus, ætate iam decrepita, quum nec concionari posset nec propemodum incedere, ait se in concionatoris suggestum non semel curasse duci, & repetiitis sæpe verbis illis (*Paruuli amate alij alios*) vnde venerat rediisse, & cum interrogaretur,

S. Hieronym. in Epist. Pauli ad Galat.

tur, cur eam sententiam toties repeteret, respondisse, nouum hoc esse & vltimum nobis relictum à Magistro nostro præceptum, &, si solum fiat, sufficere. Sed tertium Euangelij illius caput, supra cætera, meretur Christianorum omnium cordibus literis inscribi marmoreis, præsertim versus eius decimus sextus; *Sic Deus dilexit mundum, &c.*

Et hîc rès postulat, vt de Socero meo, nupero Daniæ Rege, ad æternam illius memoriam famamque hoc referam; quòd, quum literatus non fuerit, selectiores tamen

Hoc Soceri mei enchiridiũ D. Petrus Ienius, vetus meus Præceptor, secũ attulit è Dania, & mihi ostendit, subiuncta illa morte, quam narro, historia.

men

men & solatij pleniores Psalmos sua manu transcripserit, libello, quem perpetuò secum ferebat, vt Alexander Macedo Homeri Iliada. In morte, partem illam tertij capitis Euangelij Ioannis iterum atque iterum sibi legi voluit: qui vt hoc modo fœliciter abijt è vita, ita sobolem numerosam & beatam sibi superstitem reliquit: & in prole vnius è filiabus eius spero Deũ Opt. Max. mecum vna in re acturum, quemadmodũ cum Iobo, si non restituendo mihi liberos quos abstulit, saltem in patris natorum meorum eos superstites

tes

tes conseruando: & Deum precor, vt opus hoc misericordiæ suæ, quod in me iam cœpit, prospero beet progressu.

Sed, vt ad S. Iohannem reuertamur, quàm fuerit Deo propter charitatem acceptus, ex eius morte videre est, præter multa alia virtutis documenta, quæ edidit in vita. Pacificè enim, & in lecto suo obijt, iam maturus æui; & quanquam sine Martyrij corona, quæ reliquis Apostolis contigit, Confessorum tamen omnium maximè insignis. Vt igitur diuinæ huius virtutis descriptionem finiam,

am, ad perfectissimum illud exemplar vos remittã, quod admirabilis ille, & eruditus, & facundus Sancti spiritus amanuensis, in priore ad Corinthios epistola, nobis præformauit.

Atque ita calami penicillo representata diuinissimæ huius virtutis pulchritudine, quàm poteram ad viuum, in tantis spatij angustijs, restat nunc veris eam limitibus circumscribere, & quo pacto rectè ea vti nos oporteat, scientes, ad quos extendi debeat nostra charitas, & quibus occasionibus, & qua mensura; vt ita conditionem eam, quam

quam Deus tantâ curâ à no-
bis exigit, nos nostra ex parte
præstare valeamus. Quod
ad primam quæstionem atti-
net, extra controuersiam est,
charitatis nostræ partem om-
nibus hominibus, & bestijs
quoque suo modo deberi. In
varijs scripturæ locis miseri-
cordia nobis præcipitur* erga *Prou.12.10
iumenta nostra, *Boui tritu- *1.Cor.9.9.
ranti os non obligabis: sed præ-
cipuè in *fidei domesticos be- *Galat.6.10
neficentia nostra constare
debet: deinde verò magis
propriè mensuranda est no-
stra charitas secundum gra-
dus, quibus vicinius aut re-
motius sanguine, exempli

G gratia,

gratia, in patriam, in Magistratus ecclesiasticos vel ciuiles, in peregrinos intra fores nostras, in viduas & orphanos, in consanguineos nostros & affines, in vxores, parentes, fratres, sorores, liberos, in amicos denique, præsertim, quibus beneficio obstricti sumus. Et quemadmodum omnibus hominibus, sic omnibus occasionibus charitatem præstare tenemur, vbique parati eos iuuare, siue spirituali siue temporali opus est solatio; seu consilium nostrum expetitur, seu fortunarum nostrarum auxilium. Quibus modis

dis dum ſuccurrimus egentibus, præſertim autem re, charitas noſtra iuxta prædictos gradus, & facultates noſtras menſuranda eſt: alioquin eueniet, vt qui antea aliorum onera leuare potuimus, fiamus ipſi alijs oneroſi. Ante omnia, omnibus, qui in nos deliquerunt, condonandum eſt, qua de re nunc propriè agimus. At in cunctis iſtis charitatis monſtrandæ occaſionibus is modus tenendus eſt, qui nos ab vtroque extremorum vindicet. quanquam enim pro omnibus orare conueniat, cum omnibus tamen con-

uersari non conuenit, multò minùs cum omnibus amicitiam colere. Nam nemo sui ita securus sit, vt non metuat mali sodalitij contagium. nostis illud, *corrumpunt bonos mores colloquia praua*: ideoque *qui stat, videat ne cadat*; præter nominis labem, quæ ex perditorum hominum societate contrahitur. Ferunt sanctum illum amoris Apostolum, cuius modò à nobis mentio facta est, Ephesum quodam tempore ad balneum aquæ calidæ* concessisse, vbi quum Cerinthum hæreticum conspiceret, inde sese proripuit illotus, metu, ne balneum,

1.Cor.15. 33.
1.Cor.10. 12.
Iren.aduers. hære: lib. 3. & Euseb.l. 3. Ecclesi.hist. cap. 25.

balneum, in quo Cerinthus hostis veritatis lauaret, corrueret. Et sane factum hoc nihil ab Epistolæ illius doctrina abludit, *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne dicite ei, aue, ne forte participes fiatis peccati illius.* Quum igitur sanctus hic Apostolus, quem tantopere Dominus dilexit, ita sibi à malo sodalitio mouerit, tanto æquius est nos cauere, quanto nobiscum optimis spiritualibus gratiæ donis infra eum est.

Similiter & hæc conditio, *Dimittimus iis, qui in nos deliquerunt*, suos quoque habet

Ioan. Epist. 2, 10.

bet limites, quibus obseruatio illius facilior euadit. Nam Saluator mandat vt offensas illis toties remittamus, quoties eos offensarũ pœniteat; ita non minus illi obstringuntur ad pœnitẽtiam, quam nos ad condonationem, quanquam nostra condonatio ab eorum pœnitentia non debeat prorsus & in totum pendere. Marc. 11. 25. *Quum statis & precamini, remittite, siquid habetis aduersus aliquem, Vt & pater ille vester &c.* adeo, vbi vbi vixerit debitor tuus, orare cum fructu non potes, nisi illi debitum remiseris.

Intelligendum quoq; est, per nostra remissionem non ligari magistratuum manus à pœna delinquentium, iuxta delictorum gradus: sic tamen, vt zelo iustitiæ, non nostris commodis aut affectibus seruiamus. Nec in hoc precepto priuatis hominibus interdicitur, ne iusto Magistratui suas deferat querelas, & compensationem modo iniuriæ conuenientem poscant, iuxta seruatoris præceptum, *Dic Ecclesiæ.* Verùm vnusquisque nobis amandus est, plurisue aut minoris faciendus, prout eius virtutes, aut bona fama, vel ipsius

erga nos affectus merebitur. Nec verò nobis interdicitur moderamen inculpatæ tutelæ, si quis fortè iniustè nos petierit aut inuaserit. nam defensio est iuris naturalis & gentium: odium duntaxat & malitiam eijcere conuenit ex animis, & puras à vindicta manus seruare. nam Deo soli, eiusq; in terra vicarijs debetur vindicta, *mihi vindictam, ego retribuam.* Et, obsecro, qualis foret in hoc mundo humanæ vitæ conditio, si vnicuiq; fas esset in sua causa iudicem agere, & suas vlcisci iniurias? Certum est Regibus aut Magistratibus nihil

Rom.12.19.

nihil opus tunc fore, qui le-
ges darent; nec populum o-
pinor relinquendum, qui ac-
ciperent. passim enim tunc
homo homini lupus euade-
ret, quum aliàs conditus sit
[illegible] ad mutuæ societatis
solatium. Maledictio ea fuit
Ismaeli denunciata vaticinio,
vt * *manus eius ferretur contra* *Gen.16.12.
omnes, & manus omnium con-
tra eum.

At nostri viri fortes non
possunt tam facilè iniurias
concoquere, & magistratui
conqueri erubescunt. Re-
spondeo, erubescédum tunc
illis esse, Deo aut legibus pa-
rere vel, quod hinc sequitur,
sub

sub eorum tutela viuere; sed Gigantum & fortium venatorum more errandum esse illis in orbe, & viuendum ex rapto. At cui tunc vsui sunt gladij, & qui eos ferunt? permagno sanè, vt Deo, & Regi, & patriæ inseruiant, & se inculpatè defendant, & debiliores, si fortè id exigit necessitas, à potentiorũ iniurijs asserant. quanto cum honore produntur in sacris literis Dauidis acta? quid non conatæ sunt gentes, vt Herculem referrent inter Deos?

1Chron.11. Legite veteres iuramentorũ formulas ab equitum ordinibus præstari solitas, eam

præ-

præcipuè *Periscelidis* nostræ, & quæ hodie ab vnoquoq; e- quite Aurato in Scotia exigi- tur; vel inde cernere erit, quò miseriæ plerique in hac Insu- la redacti sunt, qui ideo a Sa- cramento altaris abstinent, quia studium vindictæ in a- nimis circumferunt, obliti duorum præceptorũ S. Pauli, 1.Cor.11.28. vnius, *vt se examinent*, alte- rius, *vt accedant*. Satis isti habent se examinare, fortè nunquam accessuri; & ac- cedendi tempus esse negant, donec ipsi fuerint perfecti; immemores, Christum in hunc mundum venisse, non sanorum, sed ægrorum causa;

nosq;

nosq; ad eam mensam accedere debiles admodum, & malè affectos, vt spirituali illo & cœlesti cibo reficiantur, nihil nobiscum eò ferentes, nisi bonam voluntatem & emendationis propositum. Quod si ex animis vindictam nolint eijcere, quid proderit à cœna Domini abstinere? quomodo enim orationem Dominicam orare poterunt, nisi debitoribus suis remittant? &, quod hinc sequitur, quomodo remissionem peccatorum consequentur, sine qua nulla est salus? Sciant igitur, dum sic viuunt, viuere se exleges, & alienos à Dei fœde-

re,

re, &, si absque pœnitentia moriatur, certo certius damnari. Nemo est fateor tam integræ vitæ, qui non opus habeat subitam & improuisam mortem seriò deprecari, quemadmodum in nostræ Ecclesiæ liturgia habetur; vt tempus pœnitētię ante mortem nacti, è corde expurgemus labem peccati, & conscientiam exoneremus. Allicimur enim omnes, & ducimur in nostram perniciem, à tribus illis fortissimis & metuendis oratoribus, Mundo, Carne, Diabolo. Quòd si optimus quisque nullam vitæ suæ partem periculosæ

huius militiæ immunem habeat, quid fiet de istis in professa rebellione infelicem efflantibus animam, dum præcepto diuino repugnant, nec possunt remissionem peccatorum suorum precari? & tamen nemo istorum vel vnius horæ inducias habet à morte. Certè ego crederem subitæ mortis cogitationem tormentum fore istorum hominum conscientijs perpetuum: attamen ita creuit inter nos eorum numerus, vt non facilè sit Papistam ab Atheo hac in re discernere: nam Papistarum plerique, vt Sacramenti neglecti mul-

ctam legibus irrogatam declineant, odij, & vindictæ prætextu vti solent.

Nunc autem, quòd in hac petitione prolixior fuerim, quàm in vlla cæterarum, à lectore beneuolo veniam non despero; tum quia remissio peccatorum (vt ante dixi) causa est, sine qua non, æternæ salutis vnicuique Christiano: tum quia hæc illi adnexa conditio tam parui fieri solet in hoc sæculo, inq; aula etiam negligitur, & quidem à melioris loci hominibus; sequorq; in hac re Seruatoris nostri, authoris huius orationis, exemplum, qui eo-

dem

dem in loco, ubi hanc orationem proposuit, Matth. 6. statim excurrit in talis sermocinationibus illius, quae petitioni adiectae sunt interpretationem, nihil eiusmodi comitatur inveneris.

ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM, &c. Arminianis placere non potest huius petitionis figura; quam haud dubiè talem cuperent, *& ne patere nos in tentationem induci*: adderet Vorstius, *quantum, Domine, in te est, nam tua potestas non est infinita.* Cavendum tamen est, ne hoc vitato incommodo in aliud incidamus, Puritanorum quo-

rundam,

rundam, qui per sequelam Deum faciunt authorem peccati: quem errorem Papistæ falsò imputant religioni nostræ, *medio itur tutius.* S. Augustinus optimus est huius litis arbiter, apud eum compromitto. In re tam sublimi decet vnumquemque, *sapere ad sobrietatem*, ex D. Pauli consilio Rom. 12. qui tamen ipse in tertium cœlum raptus fuit, & alta hæc mysteria, quæ non indaganda sed adoranda sunt, perspectiora sine dubio habebat. Sufficiat nobis scire ꝑ Adamum per lapsum suum excidisse libertate arbitrij, tam sibi, tam poste-

August. de prædest. Sanctorum: de dono perseuerantiæ: & contra Pelagianos, & passim alibi in suis operibus.

ris suis omnibus; vt in no-
strum optimo nulla amplius
deprehendatur cogitatio bo-
na, nisi missa à Deo; qui ex
infecta & corrupta massa per
efficacem gratiam, quos vult,
secernit ad opus misericor-
diæ; cæteros relinquens vijs
suis, quæ omnes ducunt ad
interitum; sic tamen vt De-
us, quanquam ad se electos
trahit, qui aliàs cœli compo-
tes esse non poterant, nemi-
nem cogat à se deficere, nam
Hose.13.9. *perditio tua ex te, Israel.* Idec-
que dicitur Deus nos ducere
in tentationem, quando à
tentatione nos potente sua
dextra non vindicat; ita di-

ctus est cor Pharaonis obdurasse, quia non emollijt; similis nutrici, quæ cum paruulum habeat alumnum, primos iam tentantem gressus, si eum solum destituat, cadendi author existimatur, quia nouit absque auxilio fieri non posse, quin cadat. Tentationes verò aut nascuntur in nobis, aut extrinsecus veniunt: si in nobis nascuntur, serijs precibus & sacris meditationibus crebrò vtendum; antidota etiam peccatorum venenis, quæ in nobis sentimus germinare, adhibienda: nam *contraria contrarijs curantur*, Per-

magnum quoque est in bonis libris subsidium; permagnum in sani Theologi consilio, talis tamen, qui integræ vitæ testimonio insignis sit. Quod si ab externis causis veniant tentationes nostræ, vt si aliquis è sensibus nostris illicita capiatur voluptate, subtrahenda est illi (vt iam dixi) periculi materia. si rebus prosperis, aut aduersis in tentationem ducamur, idonea applicemus remedia; cõtra aduersas, nos in desperationem trahentes, patientiâ, quantum fieri potest, armati solitudinem vitemus, & à prudentibus, pijs,

honestis, & integris amicis consilium petamus, sin prosperis tentemur; quod genus periculosius esse solet, vt prius illud asperius, ea minimi, quam patimur, ægritudine, & molestia nostræ naturæ fragilitatem cogitemus; sæpeq; animis nostris obuersetur mortis necessitas, & sermones funebres sæpe legere, sæpe audire labor sit, *Puluis es & in puluerem reuerteris*: &, vt verbo dicam, quum tot tentatores nos sollicitent, tot tentationũ occasiones horis singulis nos obsideant, extrinsecus, intrinsecus, sic vt tota hominis verè Christiani Gen.3.19.

vita nihil aliud sit, quàm vnum, in perpetua hac militia, constantiæ nostræ experimentum; ratio professò exigit, vt nobis ipsi semper excubemus, omnia facta nostra, omnesque cogitationes seuerè obseruantes. frustra aliàs Deum orabimus, ne nos inducat in tentationem; si nosmetipsos interea, quæcunque se offerat occasio, inducamus; similes illi, qui volens in luto hæret, & prætereuntis auxilium inuocat.

Sed Libera Nos A Malo. hæc nouissima est petitio, & (vt ante monui) ex veteris Ecclesiæ calculo septima

septima, ex vulgari horum temporum, sexta. Patrum opinione septima est, qui eam à priore (*ne nos inducas in tentationem*) ideo diuiserunt, quia hîc petimus liberari à malo; at liberatio antecedentem habet seruitutem, vel certè imminens periculum. atque ita in priore petitione optamus expediri à tentationibus futuris, in hac verò ab omni malo, siue præsente siue imminente, siue culpæ siue pœnæ, & à rerum aduersarum, quibuscunque premimur, molestijs. Sed nostra Ecclesia ramum hunc facit prægressæ petitionis, & sic

sic partem sextæ, quia incipit à particula (ἀλλὰ) quasi diceres, *Domine, ne nos inducas in tentationem, sed ab omni eiusmodi malo nos semper libera*. Siue autem septimam hanc velis petitionem, siue ramum sextæ, vtraque opinio orthodoxa est, & satis idonea, licet vetustior (vt iam ostẽdi) plenior videatur. summa enim petitionis est, *ne ducat nos Deus in tentationem, sed à malo quolibet, vel præsente vel futuro, nos liberet*. Contextus Græcus habet (ἀπὸ τοῦ πονηροῦ) *ab improbo illo*; quibus verbis monemur, quàm necessaria nobis sit continua ad Deum oratio

oratio, vt à vetere illo, & insidioso, & inquieto hoste liberemur, qui *circundat terram instar Leonis rugientis, quærens quem deuoret*, & hac petitione sic intellecta docemur propriis nostris viribus diffidere, cõtra tam potentem & efferũ hostem; & fide armari, vt tutò dormiamus, *sub vmbra alarum tuarum, Domine*. Latina translatio (à malo) vtrumq; sensum ferre potest, vel, *ab improbo illo*, vel, *à re quauis mala*. & Britannica nostra omne genus mali complectitur, quod nobis aut Satanæ insidijs, aut alia quacunque ratione poterit accidere: atque ita *Psal. 91. 4.*

ita nobis orandus est Deus, vt misericordes sua dextra nos ab omni malo tutos præstet, in rebus corporeis, in rebus spiritualibus, per quas aut minuantur huius vitæ solatia, aut spirituali æternæ salutis gratiæ resistatur; vt eamus cubitum sine periculo, & resurgamus sine metu, vel mille hostibus quietem nostram obsidentibus, & spiritualibus & temporalibus. Et hic in S. Luca finitur oratio Dominica; at in S. Matthæo clauditur epilogo, *quia tuum est regnum & potentia & gloria in secula seculorum. Amen.*

Quisquis serio occasionem

nem inspexerit, quã Saluator noster hanc precandi formulam in vtroque Euangelio proposuit, bis ab eo propositam inueniet, semel discipulis suis priuatim, quum vnus ex ijs doceri cuperet, quomodo orandum esset, & tum quidem solas petitiones tradidit, breui illo procemio præmisso, *Pater noster qui es in cælis*, quo tempore duas volares petitionibus clarius expressit, qualiter postea in publica illa ad populum concione. semper enim ille in more fuit sensa animi discipulis, quam populo dilucidius proponere. Sed hæc est formula

formula apud S. Lucam, cap. 11. Alio post tempore populum docuit sic orare, in prolixa illa ad populum concione, in monte, & tunc prędictum addidit epilogum: & hæc formula habetur, Matth. 6. quo tempore apparet ideo additum epilogum, vt populum doceret maiore cum fiducia & reuerentia orare, *si quidem ad eum, quem orarent, pertineret & regnum, & potentia, & gloria in æternum.* Fateor quidem desiderari in vulgata Latina translatione epilogum istum, etiam in S. Matthæo: & eruditissimus ille Typographus Robertus Ste-

Stephanus in veteribus qui-
busdam codicibus græcis ne-
gat reperiri: sed parum inter-
est, passim enim hodie agnos-
citur canonicus.

Epilogi huius verba cau-
sam continent, cur cœlestem
Patrem oremus, *eius enim est
regnum*: non modo igitur
Rex est, sed *regnum* per excel-
lentiam (ἡ βασιλεία) illius est,
quemadmodum, licet multi
futuri sint Antichristi, mag-
nus tamen ille Antichristus,
qui generalis Apostasiæ fu-
nem ducit, ὁ ἄνομος dicitur; ita
Deus solus rerum omnium
in solidum Rex est, Principes
in terris, eius Vicarij, nil nisi
exigui

exigui ex illo pelago canales & riui. Nec solummodo terrũ omnium Rex est, verumetiam solus potentiam habet, vt iam non infinitè magnus ille Rex duntaxat habendus sit; nam & magnis Regibus non licet, quicquid libet; sed Rex infinitè potens & omnipotens. Nec solum *regnum* & *potentia*, verumetiam *gloria*, qua splendent priora ambo, illius est: adeo terrena regna & potestates, & honores (nam sine honoribus regna omnia terrena & potestates vilescunt) guttæ meræ sunt, ex vasto illo & immenso haustæ Oceano. Ce-

terùm

terùm, si temporaria hæc forent, suspicari possemus aliquando interitura: itaq; vt tollatur dubitatio, supremis hisce, & incomparabiliter eximijs titulis sempiterna adiungitur duratio; vt doceat *regnum* eius, & *potentiam*, & *gloriam* nec finiri olim, nec mutari, nec minui. Memores igitur in primis quidem huius orationis verbis vocari eum à nobis *Patrem nostrum*, vnde oritur diuini in nos amoris fiducia; in nouissimis verò infinitam eius potestatem agnosci; certo certiùs possumus cõfidere, quòd & velit & possit nos audire, &

votis

votis nostris annuere.

Subiungitur hisce omnibus, pro conclusione, AMEN, qua voce iubemur breuiter in memoriam reuocare, quæcunq; ante petiuimus, fidum addentes votum, vt petita exoremus. quod testimonio esse potest, quoties hac vtimur oratione, verba ipsa nos intelligere debere; contrà quàm faciunt Papistæ, qui docent pueros, & ignaras mulierculas hanc orationem Latinè emurmurare, aut verius corrumpere, ad Ecclesiæ intentionem. Sed si D. Pauli regula vera sit, 1. Corint. 14. idiotæ hi precibus suis, quas

non intelligunt, *Amen* subiungere non possunt. Sed non hic tantùm sensit Romana Ecclesia fortunam aduersam, quòd hac in re cum S. Paulo malè illi conueniat, verumetiam, quòd Christi interdicto in huius orationis proœmio aduersetur, Mat. 6. Ibi enim inanes battologias, quales ab Ethnicis vsurpantur, cōdemnat, dum hoc modo præcipit orare: at Romanenses Ethnicorum imitationem exemplo Christi prætulerunt; testatur Beatæ Virginis Rosarium, testantur preces ad globulos nu-

dinumeratæ; sexagies vel amplius *Pater* & *aue* ad summum iterata, contra Christi interdictum, inanes battologias damnantis. Ego certò scio repetitionem nullam excogitari posse inaniorem, quàm cùm non* intellecta toties repetitur oratio; inuito (vt ante dixi) D. Paulo, & ausim dicere, sine vllo antiquitatis aut præcepto aut exẽplo, multis post Christum sæculis. In hisce tamẽ inanibus battologijs magna est, eorum iudicio, meriti materia. Obseruandũ quoq; est, Seruatorem nostrum, quanquam suo nomine De-

* Decem aut duodecim ab hinc annis, schediasma cuiusdam Sacerdotis Angli ipsemet legi, vbi multis argumentis euincere conatur Author Orationem Dominicam, & alias eiusmodi breues preces, vtiliùs à plebe Latinè quàm vernaculè recitari, quanquam nihil illi intelligant nisi vernaculum.

um

tum voluerit à nobis compel-
lari, ipsi tamen nominis in hac
oratione nusquam meminis-
se, non quòd dubitem Patris
nomine totam Trinitatem
in hac oratione significari;
sed quia fortè huic orationi
nomen suum inserere no-
luit, praescius superstitionis
venturorum seculorum, qui-
bus multos intercessores pre-
cibus suis adoptarunt, San-
ctos innumeros, tam ma-
res quàm foeminas. Certè
sub patribus nostris tam cras-
sa fuit huius superstitionis
caligo, vt magnus Theolo-
gus, ante annos admodum

sexaginta, in Academia Andreapolitana, publicè docuerit orationem Dominicam Diuæ Virgini etiam dici posse: vnde tanta in Academia nata est controuersia, vt conuocata ibidem synodo cognosci & definiri necesse fuerit. Et quàrulo minor fuit in viro erudito, cuiusmodi Bonauenturam nouimus, superstitio, Dauidis Psalmos de Diua virgine interpretari, & de ea intelligere, quæcunque de Deo dicta fuerunt? & tamen, paucis abhinc annis, Lutetiæ prodijt noua famosi illius libri editio. Sed cum

Deus Opt. Max. ex infinita sua misericordia nos, huius Insulę habitatores, à tenebris illis plusquam Ægyptijs expedierit, mirari subit permultorum nostra ætate inconstantiam, & stultum nouitatis studium, qui Glauci & Diomedis permutationem facientes, & abiecta pura veritate, pictas amplectentes fabulas, oculos intellectus occludunt, capita priori caligini rursus immergentes, & lumen veritatis, quo vti frui possent, sua sponte recusantes.

Finita iam nostra in ora-

tionem Dominicam medita-
tione, tantùm hoc, quod pro-
misi, superest, vt in breuem
summam omnia colligam;
quò melior sis intellectus, &
firmior memoria earum re-
rum, quas oramus, & oratio
nostra viuidiùs consignetur
altiusque imprimatur cordi-
bus nostris. & breuiter ita
se habet: Inprimis inuoca-
mus Deum suauissimo *Patris*
nomine, vnde nobis oritur
ex eius amore fiducia, quòd
preces nostras exaudiet, &
votis annuet. Deinde, vere-
uerentiam sibi à nobis conci-
liet, persuasumq; habeamus

I nihil

nihilominùs tamen eius oculum latere, domicilium gloriæ ipsius nominamus, quod est in cœlis. Tum verò tria communi nomine, ad gloriam eius, ante petimus, quàm pro nobis ipsis sigillatim quicquam oremus: In primo, nostrum illi deferimus obsequium, optantes nomen eius sanctificari in cœlis, & in terris, sicut nos tunc facimus: In secundo poscimus, vt regnum eius veniat, tum generatim, in altero eius aduentu, tum verò, vt Ecclesia militans interea temporis floreat, & singuli spacio à

Deo præfinito illius regni compotes fiamus, interim vt illius voluntas in terris fiat, quemadmodum in coelis; quod per modum effectus à regno Dei in terris proficiscitur: estque tertia & nouissima vniuersalium petitionum, pro diuinæ gloriæ propagatione, & Ecclesiæ felicitate. At si libeat tres istas petitiones paulò altius expendere, deprehendentur quoque sanctissimæ Trinitatis nos commonefacere; Dei patris quidem, dum nomen eius sanctificari optamus, cuius nomen nulla potest lin-

gua exprimi: Dei filij, dum regnum eius precamur venire; est enim Rex, Sacerdos, & Propheta, & regni illius nullus erit finis: Spiritus sancti denique, dum oramus voluntatem eius in terris fieri, quemadmodum in cœlis: ille enim est, qui voluntates Electorum sanctificat, Deoque per Christum Iesum acceptas reddit. Primæ autem nostræ petitionis priuatæ materia est *Panis quotidianus*, nam ni Deus nos alat suppeditans benignè, quæ temporalis huius vitæ necessitas exigit, exspirabit prius

vita nostra, quàm cultum eius, quem à nobis exigit, inchoemus; nec per repentinam mortem nobis licebit nos accingere ad iter in patriam nostram. Proximè oramus præteritorum peccatorum remissionem, vt stemus recti in curia, loti in Agni sanguine: aliàs enim pabulo hoc corporeo saginamur, velut ad victimam. Esse autem nos tanti & tam inæstimabilis beneficij capaces professione charitatis nostræ ostendimus, condonantes fratribus peccata iuxta illius præceptum. Tum verò horrenda

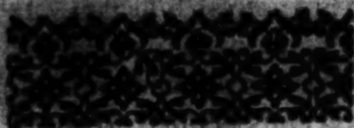
renda præteritorum nostrorum peccatorum turpitudo, & syncera illa nostra pro ijs contritio, vna cum debilitatis nostræ agnitione, & virium nostrarum diffidentia, orare nos faciant, non modò ne in tam periculosas tentationes in posterū nos ducat, sed ab omni malo nos etiam liberet, & corporis & animæ, tempore præterito, præsenti, & futuro; præsertim à sæuis & subdolis improbi illius aggressionibus. Vtque in proœmio cælestem eum patrem diximus, ad conciliandam reuerentiam, & Diuini

in

in nos amoris fiduciam; ita in Epilogo æternam eius & gloriosam omnipotentiã agnoscimus, persuasi nõ minus posse eum quàm velle nos audire, & votis nostris annuere; obsignantes omnia sigillo, AMEN, vt per illam fidei quæ in nobis est, exiguam micam conualescant vota nostra; quòd verè præstiturus sit nobis Deus, quæcunque petimus, cui ego alterum subiungo AMEN, etiam

fiat Domine

IESV.

LONDINI,
Apud BONHAMUM NORTONIUM
& IOANNEM BILLIUM,
Typographos Regios.
M.DC.XIX.

